

Gedeelde Verklarende Analyse

Workshop VA – AOJ dag

06 oktober 2023

Robbert Bergenhenegouwen (orthopedagoog)

molendrift

Overview workshop

- ? Wat is een gedeelde verklarende analyse?
- ! Wat levert het op?
- Met welk type probleem hebben we te maken?
- Waarom is een verklarende analyse alleen niet genoeg?

Meer dan een ingevuld model

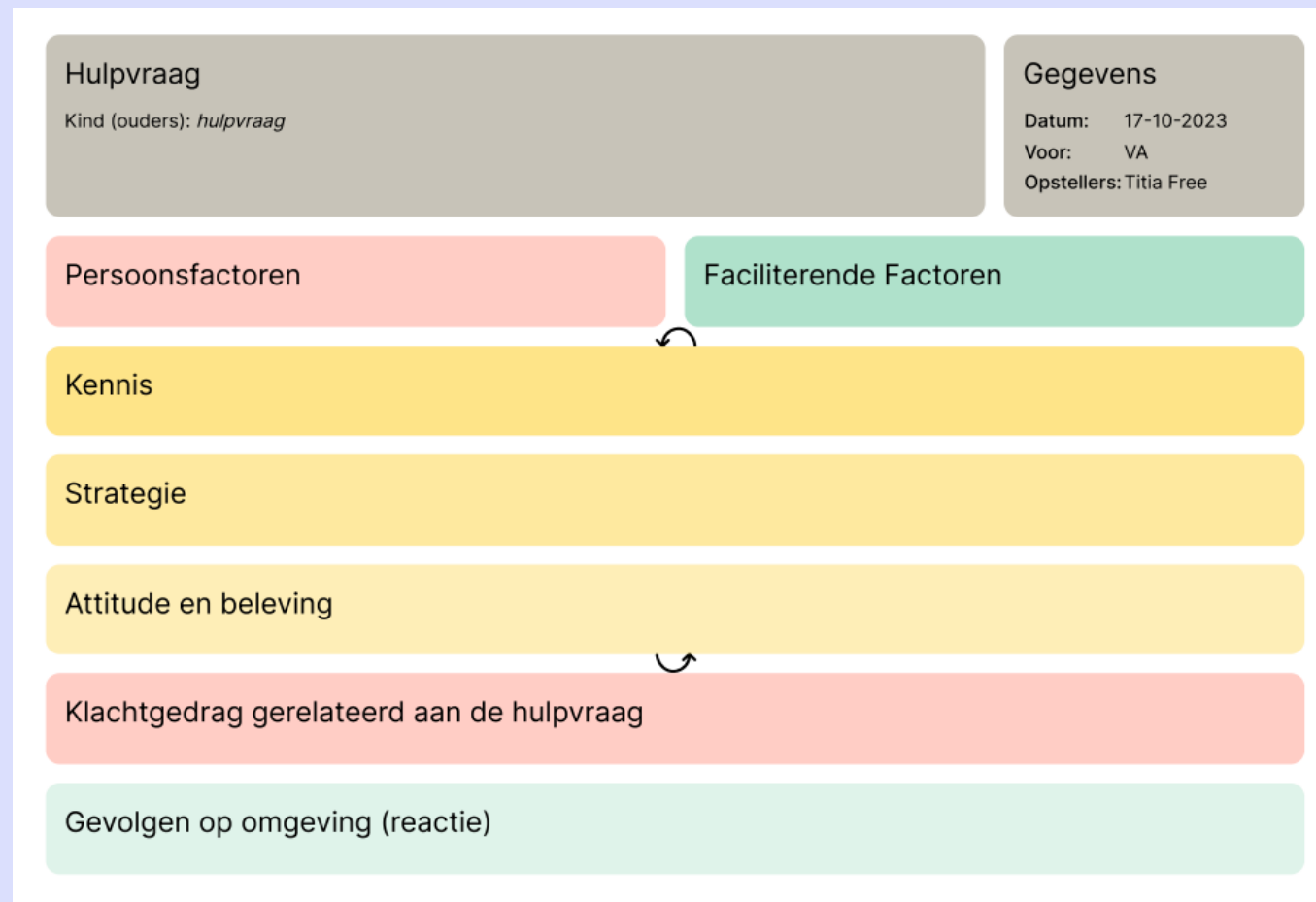
Verklarend analyseren

Verklarende analyse:
(schema, conclusie en
advies)

Vervolgondersteuning
tot de juiste richting is
gevonden

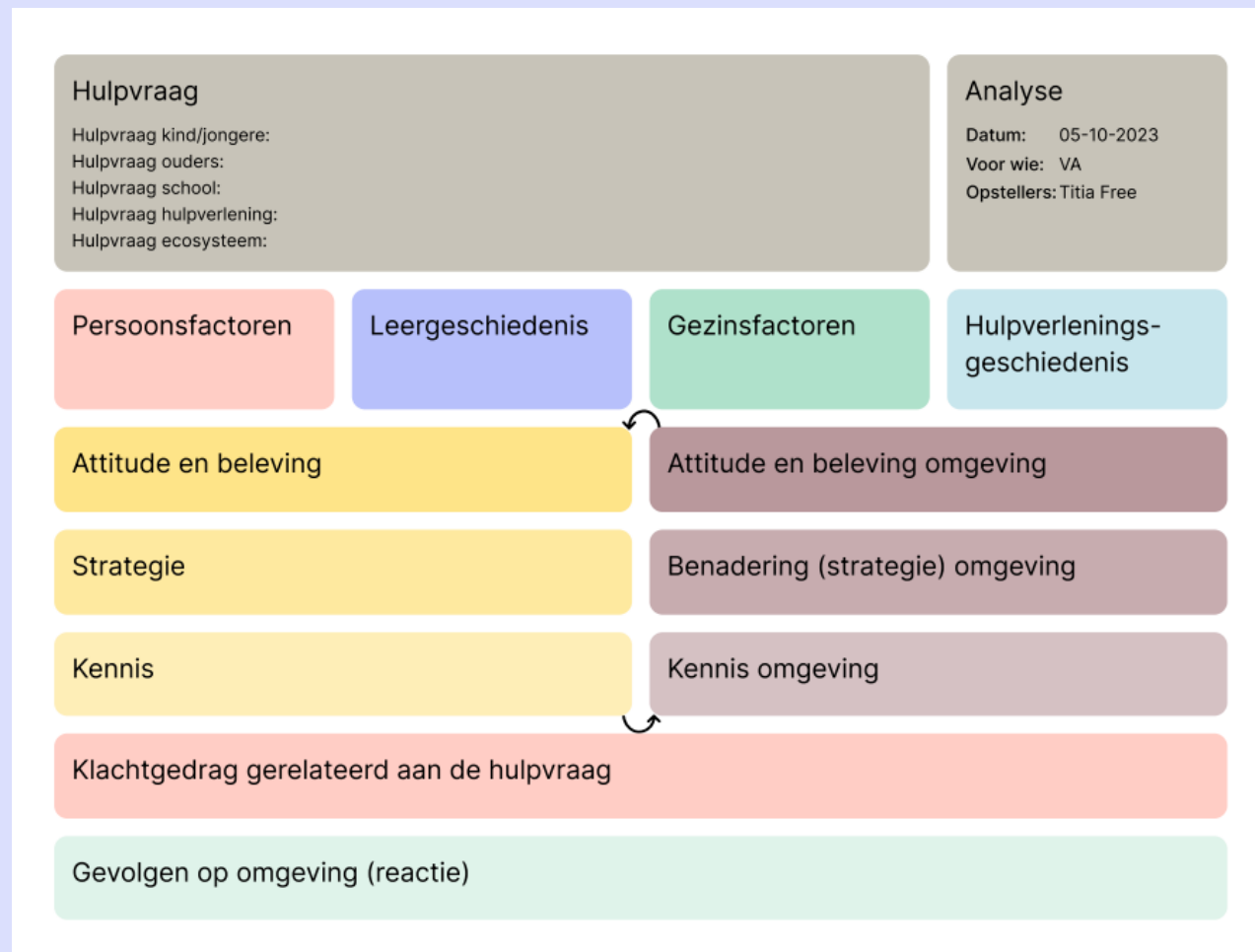
VA, ontstaan en ontwikkeling

- ↓ Verklaren gedrag van een kind [individuele IT]
- ↓ Kinderen in interactie met omgeving [Faciliterende factoren, kenmerken omgeving]

VA, ontstaan en ontwikkeling

- ↓ Meerdere probleemgebieden [2e kolom]
- ↓ Zwaardere casussen o.a. Expertteam [ouders en/of kind links, hulpverlening/school rechts]
- ↓ Zeer complexe casussen o.a. landelijke VA OT [ouders en kind links, ecosysteem rechts]

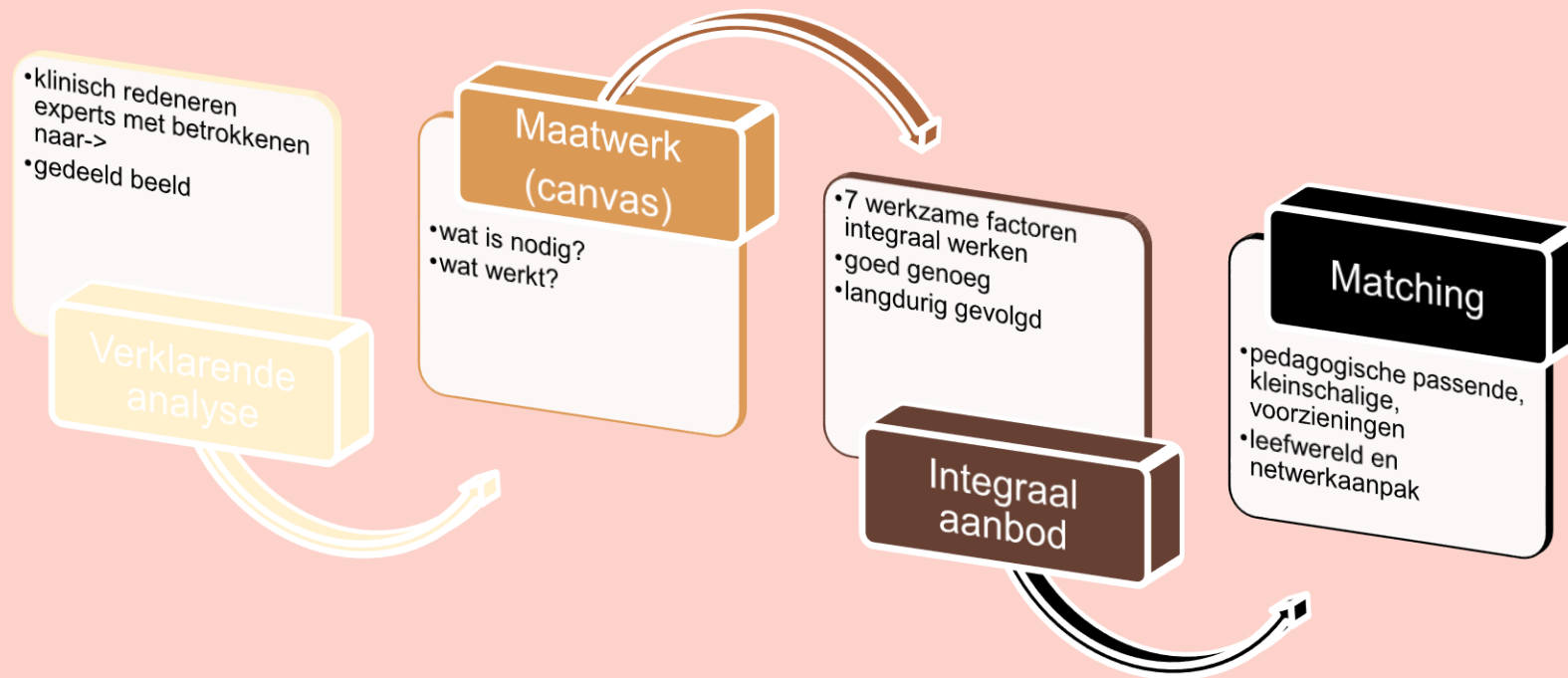

Een gedeelde verklarende analyse vraagt

- Deskundigheid in het 'verklaren' (klinisch redeneren)
- Tijd aan de voorkant
- Vaardigheid en bereidheid tot luisteren naar verhaal van de jeugdige en zijn gezin
- Bereidheid tot verdragen en vertragen
- In staat zijn tot 'goed genoeg' en 'first do no harm' afweging

Wat is er nog meer nodig?

- Werkwijze
- Resultaat

Effecten

- **Direct effect:** zichtbaar bij jeugdigen, ouders en hulpverleners
- **Inzicht in oorzakelijke factoren:** gemeenschappelijke aspecten afgeleid uit casussen
- **Zicht op de belemmerende factoren in het vervolgproces:** obstakels die optreden bij het inwerking zetten van de uitvoering
- **Consensus** over wat er aan de hand is en wat nodig (neuzen dezelfde kant op).
- **Richtlijn** bij meningsverschillen

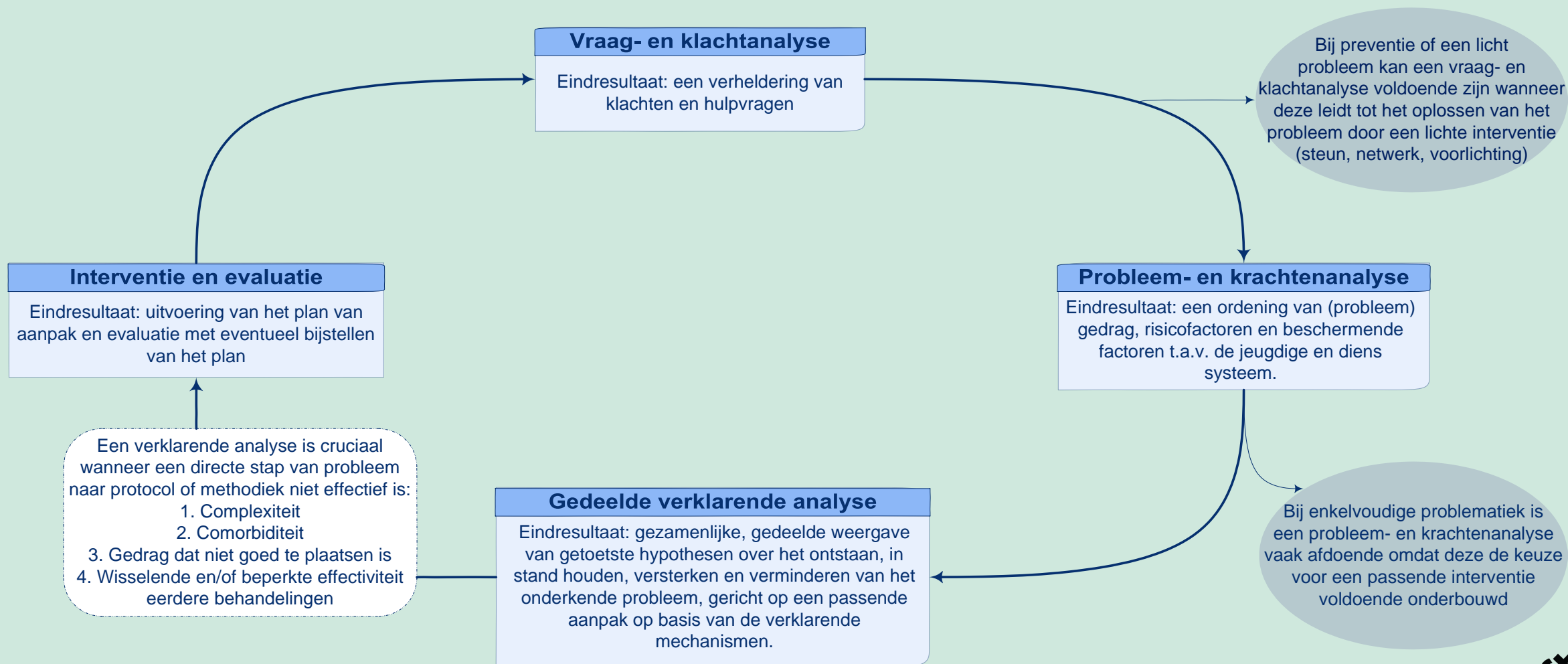

In de praktijk bleek...

Veel jeugdigen beschreven zijn met hun 'eindgedrag', d.w.z. het gedrag dat ze vertonen op het moment dat iemand uitval of als een andere plek gezocht wordt.

Hierdoor is het vinden van alternatieven erg moeilijk en daardoor zien jeugdigen, ouders, onderwijs, zorg, casusregisseurs, jeugdbeschermers etc. weinig perspectief meer.

Proces van vraag naar aanbod

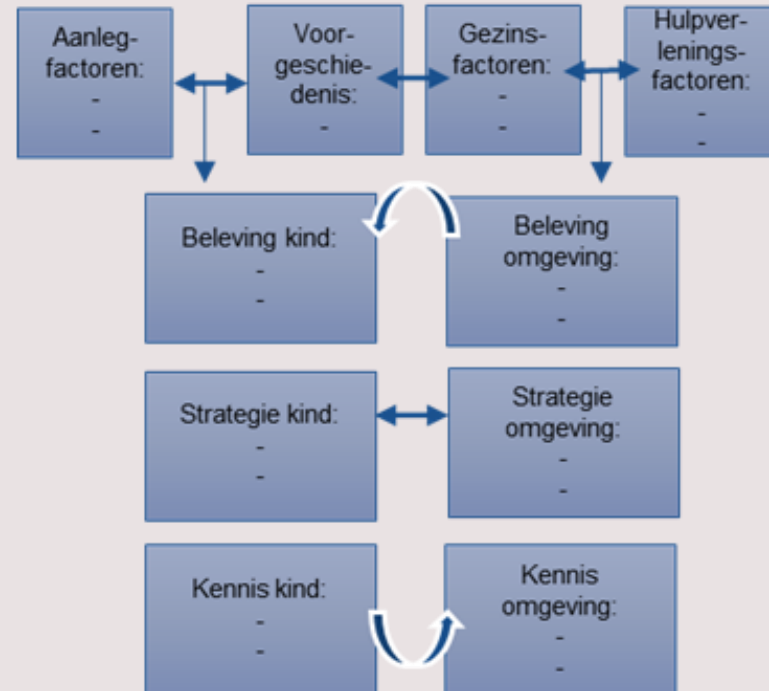
Weergave probleem- en krachten-analyse

Het schematisch overzicht geeft een visuele ordening van relevante gegevens. Het ordent en geeft een weergave van de kerngegevens in blokken.

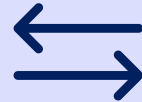
Weergave verklarende analyse

Het schematisch overzicht geeft weer hoe de verschillende factoren (blokken) op elkaar inspelen. Het verheldert en weegt mechanismen met pijlen en cirkels. Ook geeft het aan wat al goed gaat (positieve mechanismen).

Verklarend karakter

In aard is een verklarende analyse:

Transactioneel: gericht op zowel de jeugdige als zijn systeem en de interacties daartussen;

Gezamenlijk en gedeeld: de beleving, doelen en verwachtingen van de jeugdige en het systeem worden systematisch meegewogen en verklaringen steeds bij hen getoetst;

Oplossingsgericht: er wordt gezocht naar aanknopingspunten (beginnende verandering, krachten, wensen) voor verbetering;

Onderbouwd: de analyse is het resultaat van een proces van **klinisch redeneren** waarbij verschillende (wetenschappelijke) hypothesen over verklaringen worden opgesteld en getoetst

Wegend: de verklarende analyse omvat een wegingselement waarmee gerangschikt wordt welke mechanismen voorop staan in de verklaring

Prospectief: met **voorspellend redeneren** wordt de impact van de beslissingen gewogen op het positieve dan wel schadelijke effect

Cyclisch: de analyse is veranderbaar en wordt voortdurend bijgesteld aan de meest recente situatie, om zo weer tot een

Meerwaarde die deelnemende hulpverleners aangaven

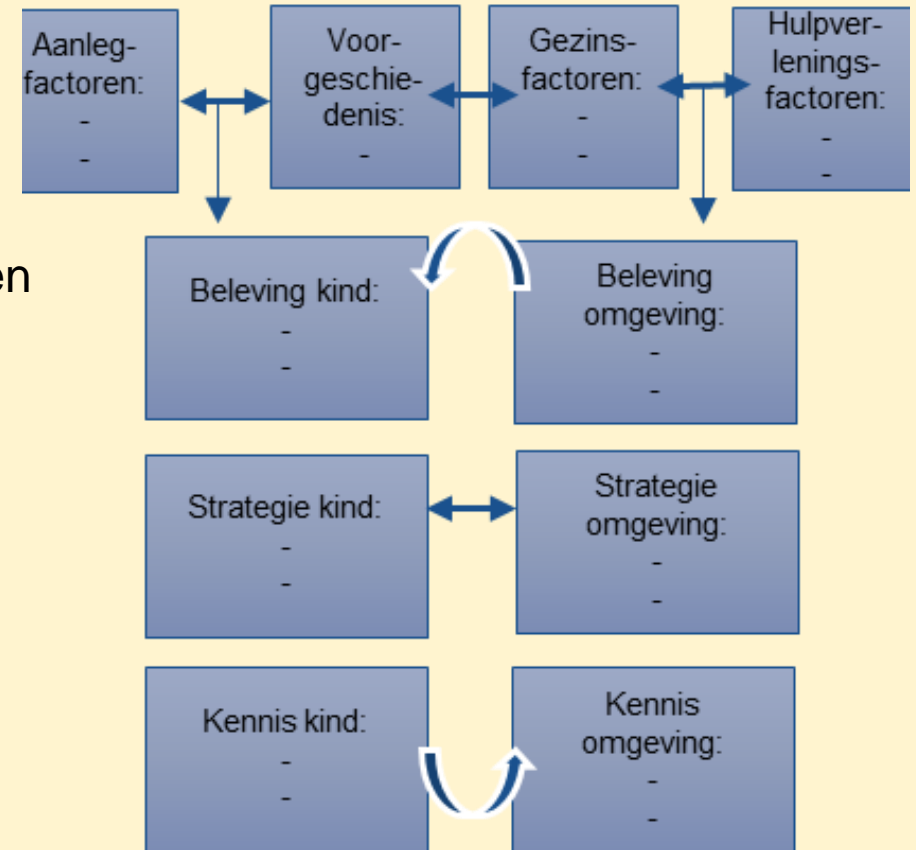
- Samen met experts gestructureerd en grondig analyseren is leuk, biedt inzicht en geeft weer perspectief
- De verklarende analyse helpt om tot een betere afweging te komen en verder te zoeken en te vinden
- In die gevallen dat de verklarende analyse leidt tot een 'goed genoeg' inschatting voelt men zich gesteund
- Vergemakkelijkt het gesprek met plekken
- Tijdens het analyse proces wordt kennis toegevoegd en dat is zeer waardevol

Proces, een greep uit belemmerende factoren

- Professionals met een taak en verantwoordelijkheid nemen niet over, maar voeren hun taak uit
- Financiën en beschikkingen worden gezien als losstaand van de verklarende analyse en behorend tot de beoordeling van de gemeente, de jurist, de manager....
- Verklarende analyse wordt gezien als dossierstuk d.w.z. iedere nieuwe organisatie begint met eigen analyse

Blokken: ordening van gegevens in variabele clusters

- Aanleg/persoonsfactoren: aangeboren eigenschappen/
• belangrijke persoonlijkheidskenmerken
- Omgevingsfactoren: woon-, school-, gezins-,
hulpverleningsfactoren (casusspecifiek kiezen welke onderdelen
relevant zijn en hoe deze te clusteren in blokken)
- Voor jeugdige: bepaal hoe het bij deze jongere werkt
  - Kennis
  - Strategie
  - Beleving
- Transactioneel: bepaal welke context/omgeving een rol speelt
  - Kennis
  - Strategie
  - Beleving

molendrift

Blokken: ordening van gegevens in variabele clusters

Kennis

= kennis die aanwezig of afwezig is op gebieden gerelateerd aan het klachtgedrag

- **Declaratieve** kennis: weet iemand wat het probleem is en welke kennis/vaardigheden nodig zijn?
- **Procedurele** kennis: zoals vaardigheden, wat doe je dan?
- **Conditionele** kennis: bekijken van de situatie uit een bepaald perspectief, 'onder welke omstandigheden kan ik het toepassen?'

Blokken: ordening van gegevens in variabele clusters

Strategie:

= het geheel aan activiteiten dat iemand heeft om een bepaald doel te bereiken (wat iemand kan doen en hoe hij dit aangeleerd heeft)

- Cognitieve strategie: strategieën die gebruikt worden bij de informatieverwerking
  - **Algemene** strategieën die bij allerlei informatieverwerkings-processen gebruikt kunnen worden.
  - **Domeinspecifieke** strategieën die in een bepaalde omgeving specifieke vaardigheden ingezet (kunnen) worden.
- Leerstijl: aard en combinatie van strategieën die een jongere geneigd is te kiezen, min of meer onafhankelijk van de doelstellingen die gelden, bijvoorbeeld impulsief (eerst reageren), vermijden (terugtrekken).

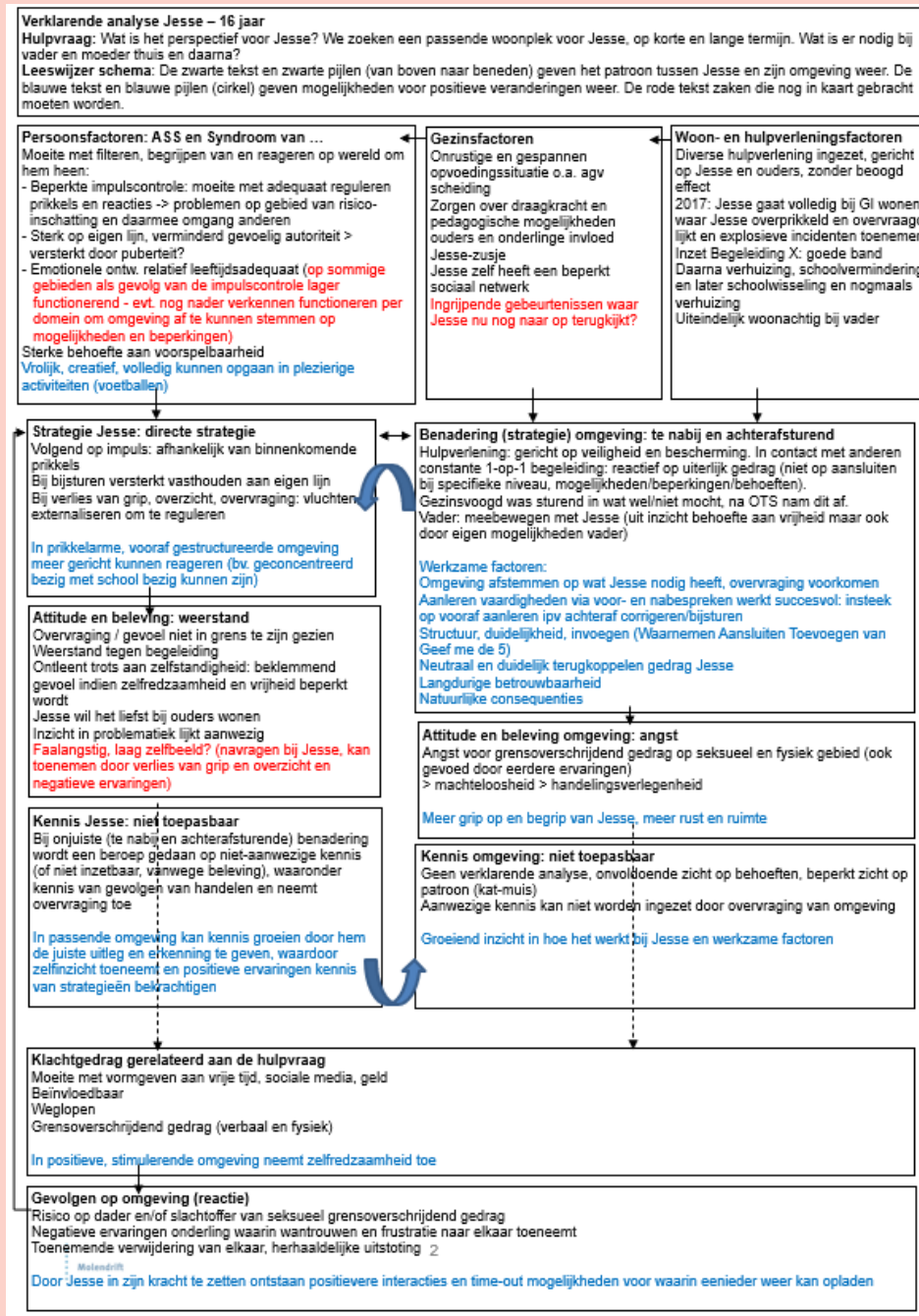
Blokken: ordening van gegevens in variabele clusters

Beleving: gedachten en gevoelens over de situatie wat sterk sturend is voor het handelen.

= blik op jezelf, de ander en de wereld om je heen

- Leefregels (als dan... redenering: als ik me terugtrek, dan ben ik veilig) en kernovertuigingen ('ik ben kwetsbaar' of 'de wereld is gevaarlijk').
- Automatische gedachten, cognities: bijvoorbeeld 'ik moet oppassen, want anders gaan ze mij pesten'.
- Mate van geloofwaardigheid bepaalt mede de plaats in de VA in samenhang met de andere blokken over kennis en strategie.

Verklarende analyse in schema

Hulpvraag stabiele factoren

Verklarende analyse Jesse – 16 jaar

Hulpvraag: Wat is het perspectief voor Jesse? We zoeken een passende woonplek voor Jesse, op korte en lange termijn. Wat is er nodig bij vader en moeder thuis en daarna?

Leeswijzer schema: De zwarte tekst en zwarte pijlen (van boven naar beneden) geven het patroon tussen Jesse en zijn omgeving weer. De blauwe tekst en blauwe pijlen (cirkel) geven mogelijkheden voor positieve veranderingen weer. De rode tekst zaken die nog in kaart gebracht moeten worden.

Persoonsfactoren: ASS en Syndroom van ...

Moeite met filteren, begrijpen van en reageren op wereld om hem heen:

- Beperkte impulscontrole: moeite met adequaat reguleren prikkels en reacties -> problemen op gebied van risico-inschatting en daarmee omgang anderen
- Sterk op eigen lijn, verminderd gevoelig autoriteit > versterkt door puberteit?
- Emotionele ontw. relatief leeftijdsadequaat (op sommige gebieden als gevolg van de impulscontrole lager functionerend - evt. nog nader verkennen functioneren per domein om omgeving af te kunnen stemmen op mogelijkheden en beperkingen)

Sterke behoefte aan voorspelbaarheid

Vrolijk, creatief, volledig kunnen opgaan in plezierige activiteiten (voetballen)

Gezinsfactoren

Onrustige en gespannen opvoedingssituatie o.a. agv scheiding

Zorgen over draagkracht en pedagogische mogelijkheden ouders en onderlinge invloed Jesse-zusje

Jesse zelf heeft een beperkt sociaal netwerk

Ingrijpende gebeurtenissen waar Jesse nu nog naar op terugkijkt?

Woon- en hulpverleningsfactoren

Diverse hulpverlening ingezet, gericht op Jesse en ouders, zonder beoogd effect

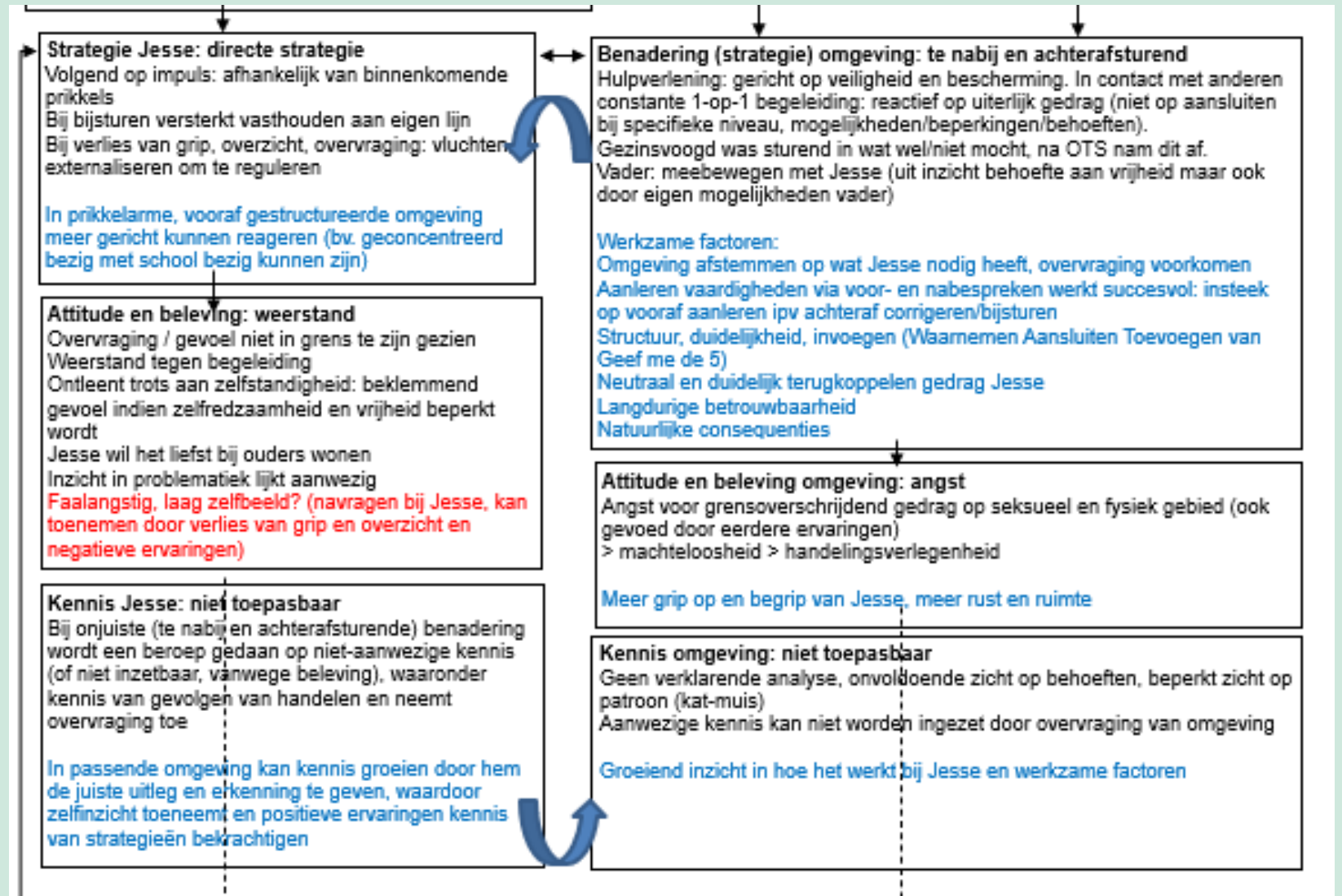
2017: Jesse gaat volledig bij GI wonen, waar Jesse overprikkeld en overvraagd lijkt en explosieve incidenten toenemen

Inzet Begeleiding X: goede band

Daarna verhuizing, schoolvermindering en later schoolwisseling en nogmaals verhuizing

Uiteindelijk woonachtig bij vader

Verklaring interactie met negatieve en positieve cirkel

Klachtgedrag en gevolgen op omgeving

Klachtgedrag gerelateerd aan de hulpvraag
Moeite met vormgeven aan vrije tijd, sociale media, geld
Beïnvloedbaar
Weglopen
Grensoverschrijdend gedrag (verbaal en fysiek)
In positieve, stimulerende omgeving neemt zelfredzaamheid toe

Gevolgen op omgeving (reactie)
Risico op dader en/of slachtoffer van seksueel grensoverschrijdend gedrag
Negatieve ervaringen onderling waarin wantrouwen en frustratie naar elkaar toeneemt
Toenemende verwijdering van elkaar, herhaaldelijke uitstoting 2
Door Molendrift Jesse in zijn kracht te zetten ontstaan positievere interacties en time-out mogelijkheden voor waarin eenieder weer kan opladen

Voorbeeld conclusie

De verklarende analyse is opgesteld op basis van de schriftelijke informatie en een gesprek met ouders en ZZZ. Hierbij was XXX zelf niet aanwezig. Het is nog verder bij hen getoetst moeten worden om te beoordelen of het beschreven beeld klopt.

Op basis van de bespreking wordt helder dat er tussen XXX en zijn omgeving een negatieve vicieuze cirkel is ontstaan. XXX is een creatieve en nieuwsgierige persoon met een hoge behoefte aan structuur en overzicht. Hij heeft moeite met wederkerigheid in contact en het filteren, geordend en snel verwerken van prikkels. Dit maakt dat XXX in aanleg gericht is op zichzelf, zijn eigen belevingswereld en zijn eigen aansturing. Als gevolg van zijn kwetsbaarheid is XXX gericht op het zoeken naar overzicht en het vasthouden aan structuur. Indien dit vanuit de omgeving wordt geboden (bijvoorbeeld in de vorm van daginvulling) lukt het XXX om zich aan te passen en zichzelf, met hulp, te reguleren bij stress. Thuis lukte het ouders bijvoorbeeld om vanuit observatie en aansluiting overzicht te creëren voor XXX, waardoor hij langzaam tot het ontwikkelen van adequate strategieën kon komen. De hulpverlening heeft echter onvoldoende ingezet op het voortzetten van deze benadering, waarbij eerder een restrictief beleid met afwisselende diensten en strategieën zichtbaar was om het vol te houden. Een dergelijke benadering voorziet echter onvoldoende in XXX's behoeften van voorspelbaarheid en overzicht, waardoor vermijdingsgedrag en externaliserend gedrag optreedt waarin de omgeving handelingsverlegen is. Dit versterkt bij XXX zijn gevoel van overvraging (de wereld niet overzien), waardoor frustratie en weerstand (en daarbij behorende externaliserend klachtgedrag) toenemen. Dit versterkt ook de angst en demotivatie bij de hulpverlening, waarbij zowel bij XXX als de hulpverlening toepasbare kennis over wat werkt ontbreekt. Hierdoor zijn er steeds minder positieve onderlinge contacten en negatieve consequenties worden onderling in stand gehouden.

In lijn met de verklarende analyse en de werkzame factoren zoals ouders deze hebben ingezet is XXX's gedrag echter sterk afhankelijk van de ondersteuning die hij krijgt. Dit betekent dat er bij de juiste benadering ook positief gedrag kan ontstaan. Om deze positieve interactie in werking te zetten zijn in ieder geval de volgende factoren van belang:

Bieden van structuur: dagstructuur, structuur op dagelijkse verzorging, vasthouden en herhalen van regels

- Vrijheid om te ontdekken en rust te ervaren in momenten van eigen invulling
- Directe nabijheid, behandelen als volwaardig persoon, erkennend en positief contact
- Steeds een stap voorspelend, met voorafkondigingen door communicatie
- Doelgericht communiceren: kort en bondig, begrenzen, uitleg
- Oplossingsgericht, hulp bieden bij keuzes maken, directief bijsturen
- Herhaling, korte afgebakende taken, inslijpen van regels, volhouden van structuur
- Doelgroep: mogelijk geeft een LVB-groep minder prikkels en meer voorspelbaarheid, XXX zelf zou het niet erg vinden om bij een groep te horen.

Voor XXX is vooral structuur en rust van belang om vanuit een gevoel van overzicht uitgelokt te worden om zich positief te voegen. Het is belangrijk om de omgeving een beleving nodig waarin XXX zich in kleine stapjes mag ontwikkelen en er vertrouwen is voor het volhouden van het proces van stapsgewijze ontwikkeling.

Indien hieraan voldaan wordt kan XXX, zoals eerder zichtbaar (o.a. in de thuisomgeving), zich goed zelf vermaken en zich vanuit een routine van voorspelbaarheid schikken naar regels en verwachtingen. Hierdoor kunnen positievere interacties ontstaan, waarbij ook time-outmogelijkheden voor zowel XXX als de groep en groepsleiding ontstaan waarin eenieder weer kan opladen om daarna steeds weer vanuit warmte en vasthoudendheid te handelen.

Verklaring
negatieve cirkel

Verklaring
positieve cirkel

Invulling van een
positieve
ontwikkelingsrichting

Vragen die kunnen helpen

Verklaring

- ✓ Hoe is dit gedrag ontstaan?
  - Bij deze jeugdige, op dit moment, in dit systeem;
- ✓ Welke persoons-, omgeving- en interactiefactoren;
  - Houden het gedrag in stand, versterken of verminderen het gedrag;
  - Maken dat het gedrag op dit niveau voortbestaat en niet toeneemt?

Voorspelling

- ✓ Welke beschermende en belemmerende mechanismen spelen een rol?
- ✓ Waar zou interventie zich eerst op moeten richten, uitgaande van de criteria van probleemselectie:
  - De hulpvraag van de jeugdige en het systeem;
  - Het sleutelprobleem en de invloed op de overige problemen;
  - De overtuiging bij de jeugdige, het systeem en hulpverleners dat het probleem bestaat;
  - De mate waarin de jeugdige op dat moment last heeft van het probleem;
  - De behandelbaarheid van het probleem;
  - De mate waarin het probleem concreet te maken is?
- ✓ Waar ligt de richting van de oplossing met gebruikmaking van de factoren waar al aanknopingspunten liggen?

Pas op de plaats

- 1-2 woorden vandaag?
- Wat neem je mee?
- Wat heb je nodig?

u heeft glansrijk
gefaald,
gefeliciteerd!

